

Mirosława Marzena Nowak, Jacek Jarczyński

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Filia w Piotrkowie Trybunalskim

ZMIANY W SPOŻYCIU WYBRANYCH ARTYKUŁÓW SPOŻYWCZYCH W LATACH 2006-2013

CHANGES IN THE CONSUMPTION OF SELECTED FOODS FOR THE YEARS 2006-2013

Słowa kluczowe: spożycie, artykuły spożywcze, zmiany

Key words: consumption, food article, changes

Abstrakt. Celem artykułu było przedstawienie zmiany w spożyciu wybranych artykułów spożywczych w latach 2006-2013. Stwierdzono, że nastąpił spadek spożycia warzyw, owoców, mięsa i podrobów, tłuszczu jadalnych zwierzęcych i masła w 2013 roku w stosunku do roku 2006. Zwiększyło się natomiast spożycie mleka o ponad 117% w roku 2013 w stosunku do początkowego roku badań.

Wstęp

„Konsumpcja” i „spożycie” są synonimami, a różnice mają charakter etymologiczny. Termin „konsumpcja” wywodzi się z języka łacińskiego i oznacza: spożywanie, niszczenie dóbr [Byłok 2005]. Natomiast w ujęciu ekonomicznym, konsumpcja to używanie zasobów do zaspokajania bieżących potrzeb [Bannock i in. 1992]. Podstawy klasyfikacyjne rodzajów konsumpcji opierają się na wielu kryteriach, m.in. takich jak: przedmiot konsumpcji, dotyczący tego co konsumujemy oraz podmiot konsumpcji, czyli kto konsumuje [Byłok 2005, za Holt 1995].

Spożycie żywności jest dla każdego państwa podstawowym problemem społeczno-gospodarczym. Wynika to z decydującej roli żywności w utrzymaniu zdrowia i sprawności psychofizycznej ludności. Odżywianie się oznacza nie tylko zaspokajanie głodu, ale jednocześnie służy zaspokajaniu innych potrzeb materialnych i pozamaterialnych. Zależy ono od wielu czynników, a wśród nich decydujące są czynniki ekonomiczne, które uważa się za główne determinanty popytu na żywność. W kształtowaniu spożycia żywności dużą rolę przypisuje się także czynnikom pozatekonicznym, tj. czynnikom demograficznym (liczba ludności w kraju, miejsce zamieszkania), środowiskowowym (np. warunki klimatyczne, glebowe) i społeczno-kulturowym (preferencje żywieniowe, tradycja, naśladownictwo innych wzorców spożycia żywności) [Gulbicka 2002].

Największy sektor gospodarczy, którym jest gospodarka żywnościowa, ulega ewolucji nie tylko pod wpływem decyzji konsumentów na rynku, ale sam je inspiruje, promując na różne sposoby określone produkty lub oddziałując na sposób żywienia [Laskowski 2008].

Materiał i metodyka badań

Celem artykułu było przedstawienie zmian w spożyciu wybranych artykułów spożywczych. W badaniach uwzględniono lata 2006-2013. Materiałem badawczym były dane statystyczne pochodzące z GUS oraz literatura przedmiotu. Zastosowano metodę analizy porównawczej i opisowej. W pracy szczególną uwagę zwrócono na ogólne spożycie w sektorze gospodarstw domowych, dynamikę zmian w spożyciu wybranych artykułów spożywczych.

Wyniki

Przedstawiono m.in. ogólne spożycie w sektorze gospodarstw domowych (tab. 1). Stwierdzono, że w latach 2006-2013 przeciętne ogólne spożycie artykułów spożywczych w gospodarstwach domowych wyrażone wartościowo wyniosło 989 724,4 mln zł, w tym na żywność i napoje bezalkoholowe konsumenci w Polsce wydali średnio 1 625 27,9 mln zł, natomiast na napoje alkoholowe

Tabela 1. Ogólne spożycie w sektorze gospodarstw domowych w latach 2006-2013 (ceny bieżące)
 Table 1. Actual final consumption expenditure of households sector in years 2006-2013 (current prices)

Lata/ Years	Spożycie, ceny bieżące [mln zł]/Consumption, current prices [mln PLN]			Spożycie na 1 mieszkańca [zł]/Consumption per capita [PLN]		
	ogółem/ total	żywność i napoje bezalkoholowe/ food and non-alcoholic beverages	napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe/ alcoholic beverages and tobacco products	ogółem/ total	żywność i napoje bezalkoholowe/ food and non-alcoholic beverages	napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe/ alcoholic beverages and tobacco products
2006	765 520	135 311	42 678	20 076	3 548	1119
2007	829 800	145 118	46 644	21 770	3 807	1224
2008	918 809	155 929	50 933	24 106	4 091	1336
2009	964 008	162 454	56 313	25 267	4 258	1476
2010	1 022 164	168 294	57 779	26 767	4 407	1513
2011	1 091 049	174 261	59 508	28 320	4 523	1545
2012	1144 814	179 139	60 698	29 709	4 649	1575
2013	1 181 631	179 717	76 827	30 690	4 668	1995

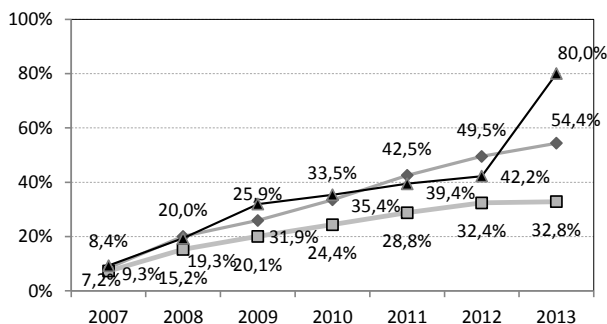
Źródło: opracowanie własne na podstawie [Rocznik statystyczny 2007-2014]

Source: own study based on [Rocznik statystyczny 2007-2014]

i wyroby tytoniowe 56 422,5 mln zł. Najniższy poziom spożycia ogółem wyrażony w cenach bieżących wystąpił w roku 2006 i wyniósł 765520 mln zł, najwyższy w roku 2013 – 1 181 631 mln zł. Udział wydatków na artykuły spożywcze i napoje bezalkoholowe w ogólnym spożyciu kształtował się średnio na poziomie 16,5%, a napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych na poziomie 5,7%.

Natomiast wyrażone wartościowo przeciętne roczne spożycie artykułów spożywczych w badanym okresie na jednego mieszkańca ogółem wyniosło 25 838 zł, w tym na żywność i napoje bezalkoholowe – 4243 zł, a na napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe – 1472 zł. Przyrost spożycia artykułów spożywczych i napojów alkoholowych oraz wyrobów tytoniowych w stosunku do pierwszego roku badań ma rosnącą linię trendu (rys. 1).

Wzrost spożycia ogółem w 2013 roku był na poziomie 54%. W przypadku napojów alkoholowych oraz wyrobów tytoniowych w roku 2013 nastąpił przyrost o 80% w stosunku do roku 2006. Z danych na rysunku 2 wynika, że średnioroczne tempo zmian wskazywało na systematyczne spadki w spożyciu artykułów spożywczych i napojów alkoholowych oraz wyrobów tytoniowych w sektorze gospodarstw

Rysunek 1. Dynamika zmian w spożyciu artykułów spożywczych i napojów alkoholowych oraz wyrobów tytoniowych w sektorze gospodarstw domowych w Polsce w latach 2007-2013 (indeks 2006 = 100)

Figure 1. Dynamics of changes in consumption of food and alcoholic beverages and tobacco of households sector in Poland in 2007-2013 (index 2006 = 100)

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

◆ Spożycie ogółem/Total consumption

■ Żywność i napoje bezalkoholowe/Food and non-alcoholic beverages

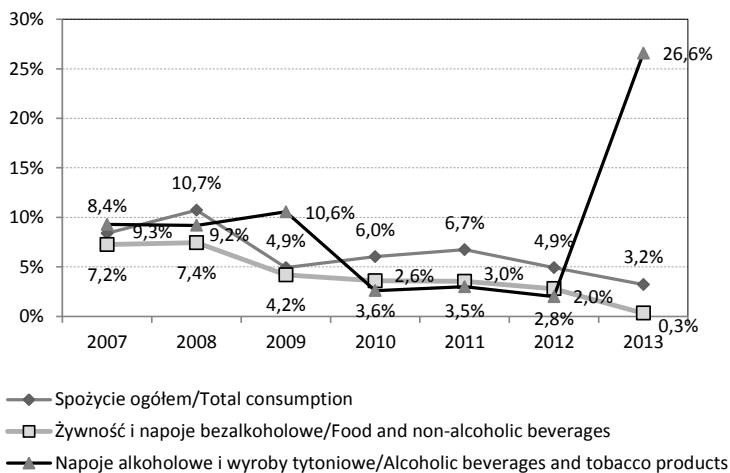
▲ Napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe/Alcoholic beverages and tobacco products

Rysunek 2. Średnioroczne tempo zmian w spożyciu artykułów spożywczych i napojów alkoholowych oraz wyrobów tytoniowych w sektorze gospodarstw domowych w Polsce w latach 2007-2013 (rok poprzedni = 100)

Figure 2. The average annual rate of change in the consumption of food and alcoholic beverages and tobacco products of household sector in Poland in 2007-2013

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

domowych. W przypadku żywności i napojów bezalkoholowych najniższy przyrost wystąpił w 2013 roku w stosunku do roku 2012. Natomiast w 2013 roku nastąpił przyrost o ponad 26% w stosunku do roku poprzedniego w przypadku spożycia napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych.

Analizując zmiany w spożyciu wybranych artykułów spożywczych, wzięto także pod uwagę spożycie: warzyw, owoców, mięsa i podrobów, tłuszczów jadalnych, masła i mleka krowiego (tab. 2). Uwzględniając przeciętne spożycie warzyw w przyjętym okresie badawczym, stwierdzono, że było ono na poziomie 108,8 kg w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Najwyższe spożycie odnotowano w 2009 roku (116 kg), a najniższe w 2013 roku (102 kg). Przepiętne spożycie owoców wyniosło 48 kg, najwyższy poziom spożycia był w roku 2009, a najniższy w 2007 roku. W przypadku mięsa i podrobów oraz tłuszczów jadalnych średnie spożycie wynosiło odpowiednio 73,5 kg i 6,1 kg rocznie na 1 mieszkańca. Badając spożycie wybranych artykułów mleczarskich, stwierdzono, że w przyjętym okresie średnie spożycie masła na 1 mieszkańca wyniosło 4,3 kg, a mleka 188,3 l.

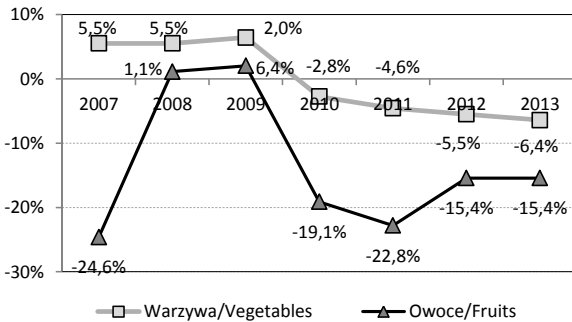
Tabela 2. Spożycie niektórych artykułów żywnościowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2006-2013
Table 2. Consumption of selected foodstuffs per capita in years 2006-2013

Lata/ Years	Spożycie/Consumption					
	warzywa / vegetables	owoce/ fruits	mięso i podroby/ meat and pluck*	tłuszcze jadalne zwierzęce/ edible animal fats	masło/ butter	mleko krowie/ cows' milk in**
	kg					l
2006	109	54,4	74,3	6,1	4,3	176
2007	115	41,0	77,6	6,5	4,2	179
2008	115	55,0	75,3	6,4	4,3	182
2009	116	55,5	75,0	6,0	4,7	187
2010	106	44,0	73,7	6,3	4,3	189
2011	104	42,0	73,4	6,1	4,0	194
2012	103	46,0	71,0	6,0	4,1	193
2013	102	46,0	67,5	5,1	4,1	206

* łącznie z mięsem i podrobami przeznaczonymi na przetwory/including meat and pluck designated for processed products, ** łącznie z mlekiem przeznaczonym na przetwory; bez mleka przerobionego na masło/including milk designated for processed products; excluding milk used in the production of butter

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Rocznik statystyczny... 2007, 2009, 2011, 2012, 2013]

Source: own study based on [Rocznik statystyczny... 2007, 2009, 2011, 2012, 2013]

Rysunek 3. Dynamika zmian w spożyciu warzyw i owoców w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2013 (indeks 2006 = 100)

Figure 3. Dynamics of changes in the consumption of fruits and vegetables per capita in 2007-2013

Źródło: jak w tab. 2

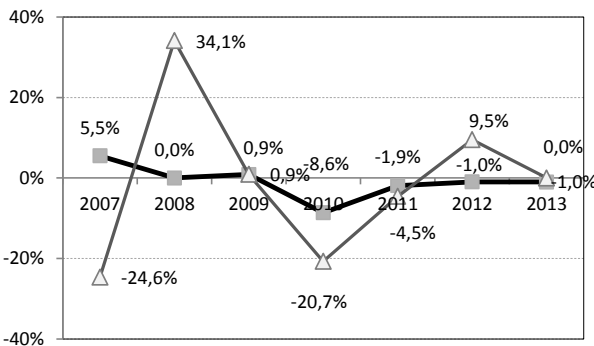
Source: see tab. 2

Najwyższy poziom spożycia masła (4,3 kg) był w roku 2009, a najniższy w 2011 roku. Najwięcej mleka spożyto w roku 2013 – 206 l, najmniej w 2006 roku – 176 l.

Dynamika zmian (rys. 3) w spożyciu warzyw charakteryzowała się przez pierwsze trzy lata badań przyrostem na poziomie około 6%. Natomiast od roku 2010 następował spadek spożycia warzyw. W 2013 roku spożycie to obniżyło się o ponad 6% w stosunku do roku 2006. Dynamika zmian w spożyciu owoców miała charakter zmienny – na początku okresu badawczego następował wzrost, a już w 2011 roku spadek o ponad 23%. W kolejnych dwóch latach utrzymała się tendencja ujemna na poziomie ponad 15%.

Analizując średnioroczne tempo zmian w spożyciu warzyw i owoców (rys. 4), stwierdzono, że spożycie warzyw w przyjętym okresie badawczym miało trend spadkowy. Natomiast spożycie owoców charakteryzowało się dynamicznymi zmianami. Odnotowano wysoki przyrost w roku 2008 (ponad 34%), a także spadki do ponad 20% (lata 2007 i 2010).

W badaniach analizie poddano także dynamikę zmian w spożyciu mięsa oraz tłuszczów jadalnych (rys. 5). W przypadku tych artykułów dynamika zmian w 2013 roku miała tendencję

Rysunek 4. Średnioroczne tempo zmian w spożyciu warzyw i owoców w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2013 (rok poprzedni = 100)

Figure 4. The average annual rate of change in the consumption of fruits and vegetables per capita in 2007-2013

Źródło: jak w tab. 1

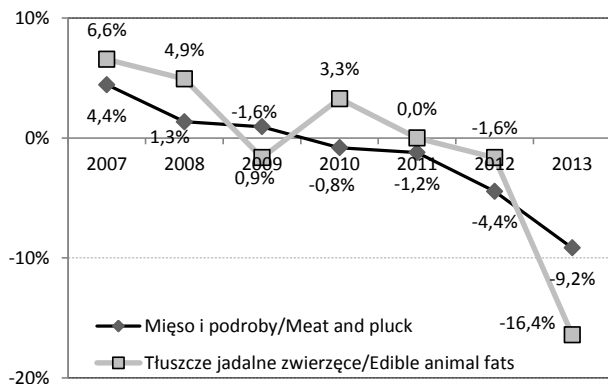
Source: see tab. 1

Rysunek 5. Dynamika zmian w spożyciu mięsa i tłuszczów jadalnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2013 (indeks 2006 = 100)

Figure 5. Dynamics of changes in the consumption of meat and edible fats per capita in 2007-2013

Źródło: jak w tab. 2

Source: see tab. 2

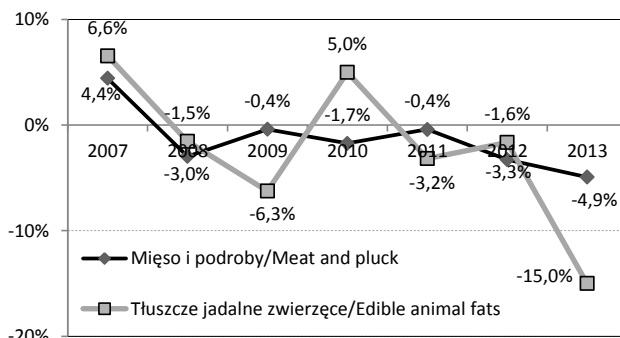

Rysunek 6. Średnioroczne tempo zmian w spożyciu mięsa i tłuszczów w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2013 (rok poprzedni =100)

Figure 6. The average annual rate of change in the consumption of fruits and vegetables per capita in 2007-2013

Źródło: jak w tab. 2

Source: see tab. 2

spadkową w stosunku do 2006 roku. W 2013 roku nastąpił spadek spożycia mięsa i podrobów o ponad 9%, a tłuszczów o ponad 16%.

Odnosnie średnioroczne tempo zmian w spożyciu mięsa i tłuszczów (rys. 6) ogólnie zauważono, że w roku 2013 spadło spożycie mięsa oraz tłuszczów jadalnych w stosunku do roku 2006.

Dynamikę zmian w spożyciu masła i mleka w przeliczeniu na 1 mieszkańca przedstawiono na rysunku 7. Z danych wynika, że spożycie mleka w badanym okresie charakteryzuje się trendem wzrostowym. W roku 2013 w stosunku do roku bazowego spożycie mleka osiągnęło przyrost na poziomie 17%. Z kolei spożycie masła rośnie w latach 2007-2009, w kolejnych latach odnotowano spadek spożycia tego produktu.

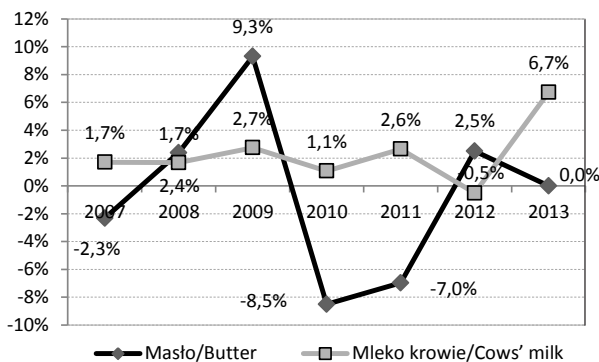
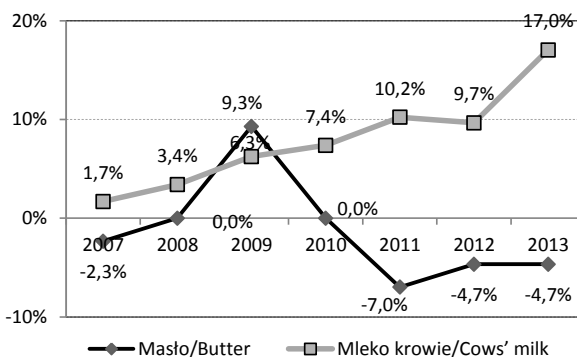
Średnioroczne tempo zmian w spożyciu masła i mleka przedstawiono na rysunku 8. Stwierdzono, że spożycie mleka utrzymywało trend wzrostowy, natomiast spożycie masła charakteryzowało się zmienną dynamiką – najmniejsze było w latach 2010 i 2011.

Rysunek 7. Dynamika zmian w spożyciu masła i mleka w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2013 (indeks 2006 = 100)

Figure 7. Dynamics of changes in the consumption of butter and milk per capita in 2007-2013

Źródło: jak w tab. 2

Source: see tab. 2

Rysunek 8. Średnioroczne tempo zmian w spożyciu masła i mleka w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2013 (rok poprzedni = 100)

Figure 8. The average annual rate of change in the consumption of butter and milk per capita in 2007-2013

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

Podsumowanie

Należy stwierdzić, że spożycie wybranych artykułów spożywczych w latach 2006-2013 przedstawiało się różnie w zależności od artykułu oraz lat badań. Stwierdzono, że w latach 2006-2013 przeciętne ogólne spożycie artykułów spożywczych w gospodarstwach domowych wyrażone wartościowo wyniosło 989 724,4 mln zł. Najniższy poziom spożycia ogółem wyrażony w cenach bieżących wystąpił w roku 2006 i wynosił 765 520 mln zł, a najwyższy w 2013 roku – 1 181 631 mln zł. Odnotowano przyrost spożycia artykułów spożywczych i napojów alkoholowych oraz wyrobów tytoniowych w 2013 roku w stosunku do roku 2006. Natomiast zmniejszyło się spożycie warzyw i owoców, mięsa i podrobów oraz tłuszczów jadalnych w roku 2013 w stosunku do roku 2006 odpowiednio o 6, 15, 9 i 16%. Spożycie mleka zwiększyło się o ponad 117% w 2013 roku w stosunku do roku 2006. Do innych wniosków doszli Gałązki i Grzelak [2013], którzy twierdzili, że występuje wyraźna spadkowa tendencja spożycia ziemniaków i przetworów zbożowych w konsumpcji produktów pochodzenia roślinnego, co z kolei rekompensowane jest stopniowym wzrostem konsumpcji warzyw i owoców. Zmiana ta jest pozytywna z punktu widzenia zasad zdrowego odżywiania.

Należy zwrócić uwagę na konsekwencje żywieniowe tych zmian. Niepokój może budzić spadek spożycia mleka i jego wyrobów. Mleko jest źródłem wielu ważnych składników odżywczych, jednym z nich jest wapń [Laskowski 2008]. Ceny nabiału i masła w Polsce rosną szybciej niż dochody i inflacja, co jest jedną z przyczyn stosunkowo niskiego spożycia mleka w Polsce. Obecnie w Polsce konsumuje się około 30% mniej mleka i jego przetworów niż w pozostałych krajach UE [Świątkowska 2014]. Pośrednio zmiany takie mogą negatywnie wpływać na dochody gospodarstw rolnych. Rolnictwo nadal pełni ważną rolę w funkcjonowaniu każdego państwa. Ma strategiczne znaczenie w przypadku wszystkich gospodarek świata. Żywnościowe potrzeby ludzkości są niezastępowalne, a krajowa produkcja rolnicza jest podstawą bezpieczeństwa żywnościowego państw.

Literatura

- Bannock G, Baxter R.E., Davis E. 1992: *The Penguin Dictionary of Economics*, Fourth Edition, Penguin Books, London, 85-87.
- Byłok F. 2005: *Konsumpcja w Polsce i jej przemiany w okresie transformacji*, Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej, seria Monografie, nr 108, 12-20.
- Gałązka M., Grzelak A. 2013, *Tendencje konsumpcji żywności w Polsce na tle uwarunkowań globalnych*, Roczn. Ekon. Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy, nr 6, 223-241.
- Gulbicka B. 2002: *Analiza spożycia żywności w Polsce i Unii europejskiej*, Wyższa Szkoła Informatyki Stosowanej i Zarządzania, Warszawa, 5-6.
- Holt D.B. 1995: *How consumers Consume: A typology of Consumption Practices*, Journal of Consumer Research, nr 22, 545-548.
- Laskowski W. 2008: *Zmiany poziomu spożycia żywności w Polsce*, Zesz. Nauk. SGGW, Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 67, 5-14.
- Rocznik statystyczny rolnictwa*. 2007-2014, GUS, Warszawa.
- Świątkowska M. 2014: *Mleko – podstawa diety i gospodarki żywnościowej*, Biuletyn Informacyjny Agencji Rynku Rolnego, nr 3, 5.

Summary

The article discusses the changes in the consumption of selected foods in years 2006-2013. We found a decrease in consumption of vegetables, fruits, meat and offal, edible animal fats and butter in 2013 compared to 2006. Milk consumption increased by over 117% in 2013 as compared to the initial year of the study.

Adres do korespondencji
dr inż. Mirosława Marzena Nowak, dr Jacek Jarczyński
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, filia w Piotrkowie Trybunalskim
Wydział Nauk Społecznych, Katedra Zarządzania
ul. Słowackiego 114/118, 97-300 Piotrków Trybunalski
tel. (44) 732 74 35, e-mail: mirka.nowak@poczta.onet.pl, j.jarczyński@unipt.pl